

Paneldebatt*

Deltakere i panelet:

Tua Rahola, Finland

Kalevi Salminen, Finland

Torolf Berthelsen, Norge

Atle Ørbeck-Sørheim, Norge

Bernt Jones, Sverige

Erland Pääjärvi, Sverige

Jan-Olof Snibs, Sverige

Møteleder: *Bengt Westerling*

Emne for debatten (ramme), gitt av NOR's Arbeidsutvalg:

- På hvilket grunnlag har de forskjellige land stilt ulike tiltaksverdier?
- Bør ikke disse grenser være like i de tre land?
- Hva bør denne grense være ut fra et helsemessig og et samfunnsmessig synspunkt?

Tua Rahola (F):

Strålsikkerhetscentralens mål har varit att under det första året efter olyckan i Tjernobyl, stråldosen för en finländare skulle ligga under 5 mSv. I mitt tidigare framförande visade jag en tabell över livsmedel som innehöll aktivitetshalter och konsumtionsmängder av livsmedel för en «normal» finländare. Vi har kommit fram till att en åtgärdsnivå 1000 Bq/kg för två av de viktigaste baslivsmedlen, mjölk och kött är den enda dosbegränsande åtgärd som i den här situationen behövs för att dosgränsen 5 mSv skall underskridas.

Berthelsen (N):

Grunnlaget for Statens Institutt for Strålehygiene har vært de 5 mSv som vi var enige om i nordisk sammenheng. Et spørsmål var om man skulle ha en felles grense for alle matvarer, eller forskjellige grenser. Disse spørsmålene var jo

bestemt av næringsmiddelkontrollen. Vi startet opp med en enkelt grenseverdi, men gikk etterhvert over til to- en for basismatvarer, og en for melkeprodukter eller mat til barn.

Ørbeck-Sørheim (N):

Vi fastsatte disse grensene, fordi vi hadde et behov for å ha noe å forholde oss til forvaltningsmessig for næringsmidler. Vi hadde import, eksport og et innenlands omsetningsproblem å ta hensyn til.

M.h.t. spørsmål nr. 2, så var vi veldig interessert i å få ensartede, nordiske grenser. Danmark hadde lagt seg på EF's (EG's), Sverige hadde 300 (Cs¹³⁷) og 2000 for jod og Finland hadde igjen 1000 Bq for kjøtt, mens vi hadde 300 Bq for Cs¹³⁷ og 1000 Bq for J¹³¹. Vi lå med fire forskjellige grenseverdier i de nordiske land og vi mente at dette var det ikke grunnlag for. Dette så mye mer som Nordisk Ministerråd har tatt initiativ til å få harmonisert matvarelovgivningen. Det er behov for et harmonisert regelverk i Norden for alle slags kontaminanter, inklusive radioaktivitet i matvarer.

Snibs (S):

Grunden för riktvärdet har jag redan berättat om. Det är ju ingen stor skillnad i våra värden. Men en viss skillnad skapar dock en förvirring och därför får man söka att harmonisera värdena.

Men det intressante är hur man skall hantera denna situationen på sikt. De riktvärden som man väljer får inte förändras för ofta. Om det sker en ändring, skall den vara väl underbyggd och kontrollerad. Vi får ju hela tiden in mera kunskaper om detta.

Salminen (F):

Jag menar att slutsvaret är Ja, alla skulle vara lika. Annat är förvirrande för konsumenterna. Det svåraste är hur vi skall komma i från den här

situationen. Under de kommande månaderna skall vi väl nöja oss med dom riktvärden som vi har för närvarande.

Nordiska Ministerrådet har yttrat sig i det att man så mycket som möjligt skulle försöka att underlätta handelsbytet mellan de nordiska länderna, men ohk normering orsakar hinder för nordisk handel.

Man borde kanske söka skapa en arbetsgrupp som skulle bestå av strålsäkerhetsspecialister och livsmedelsmyndigheter från alla nordiska länder och som skulle försöka utarbeta ett betänkande om denna sak med gemensama gränsvärden. Men vi måste ju hela tiden komma i håg att Norden inte är ett isolerat område, utan man skulle beakta vad som händer t.ex. i EG eller annars internationellt. Då är det väl en chans att ta den här frågan fram på Codex-nivån som har 120 medlemmar av världens stater. Men jag är av den uppfattning att man inte skulle glömma bort den nordiska idén, utan driva fram den.

Ørbeck-Sørheim:

Jeg tror at vi må det og vi har allerede meldt dette til vårt neste møte i København i begynnelsen av november, der vi skal drøfte det som har skjedd etter Uppsala-møtet. Som Salminen, mener jeg at vi må løse dette mer langsiktig. At vi ikke kom til enighet i Uppsala berodde mye på at vi var i stor hast for å løse de akutte problemer. Gjennom en arbeidsgruppe klarer vi kanskje å komme frem til noe mer. Det er også muligheter for mer differensierte grenser som kan være litt mer akseptable. På den annen side har vi ikke alt for lang tid på oss. Vi skal nok diskutere det i Codex-sammenheng, men det løser ikke problemet å vente på Codex. Det kan ta mange år. Vi må tross alt arbeide i Norden.

Pääjärvi (S):

Vi i Livsmedelsverket har diskuterat det här med högsta ledningen och där anser man det ogörligt att höja riktvärdet för det som är baslivsmedel för Medelsvensson. Därför ser jag det som väldigt svårt att hantera detta, med mindre man då ser exempelvis ren och vilt skild i från det som dagligdags uppfattas som basmatvaror.

Ørbeck-Sørheim:

Jeg vil håpe at vi kan jobbe så fleksibelt at vi følger opp det våre nordiske politikere har sagt, nemlig å harmonisere våre grenser for næringsmidler generelt, radioaktivitet innbefattet, og ikke gjøre dette mer eksklusivt enn andre

kontaminanter. Selv om vi har fått visse bindinger som gjør at vi ikke altfor lettvisint kan justere våre retningslinjer, tror jeg at vi må gå inn i en eventuell arbeidsgruppe med en viss åpenhet for justering.

Jones (S):

Når man sitter utanför de myndigheter som besluta om olika riktvärden här i Norden, så är det mycket förvirrande når alla säger att man har samma bedömningsgrund. Och än värre är det om man inte har några baskunskaper på det här området.

Finnarna lär ha tacklat problemet praktiskt, för ser man på våra svenska livsmedel, så är de ju ett fåtal som kommer upp i sådana halter att det är av interesse, vissa fiskar i små insjöar, ren- och älgkött. Men det är klart att för dom som äter mycket av detta, är det ändå basvaror, men inte för oss i södra Sverige. Man måste, som påpekats från Norge, sätta sig ner och fundera hur man verkligen kan hantera problemet. Så som det nu är, kan man exportera till Finland ålgar som grävs ned i Norrland. Finnarna klarar av det utan problem. I Sverige är det livsfarligt!

Salminen:

Det enda beslutet som vi har fattat beträffande renköttet är att vi inte kommer att tillåta importen av kasserad renkött. Det är et principbeslut som inte har något att göra med strålhygien. Det är väl den samma principen som att vi tillåter självdöda djur använt som djurfoder, men inte tillåter import av kroppar av självdöda djur från Sverige.

Ørbeck-Sørheim:

I Norge har dette skapt et enormt problem. Pelsdyrnæringen selv tør heller ikke å bruke dette til pelsdyrfôr. Man er redde for å bli utkonkurrert på det internasjonale markedet, så lenge finlenderne markedsfører sine pelsdyr «bequerel-fri». Det har også vært vanskelig å få malt det opp og blandet det inn i kraftfôret ut fra samme argumentasjon, uten at dette betyr noe som helst helsemessig.

Snibs (S):

Här är det fråga om gräns eller riktvärde på sikt och hur man skal kunna harmonisera detta. Vi är överens om att det är ingen lätt situation, men diskussionen har gått runt och man har inte kommit särskilt långt.

Når man då ser på de riktvärden som man har kommit till, så får man skylla på det första året. Vi hade hamnat i en helt oväntad situation, alla

togs på sängen mer eller mindre, själv om det fanns viss beredskap i Sverige och Finland mot reaktorolyckor. Men den här typen av olyckor hade vi inte räknat med. Det blev en omfattande förorening i landet som man inte i början visste hur omfattande var. Det som karakteriserar den första fasen av det första året var en ganska stor oklarhet om konsekvenserna. Man insåg inte konsekvenserna för renköttet, därför att man antog att de nordliga delarna av Sverige inte var särskilt berörda. Nedfallet var koncentrerat till Gävle- och Sundsvallstrakterna. Men samtidigt gick dagarna och man måste göra någonting och det förste man gjorde var att titta på mjölken och så tog man in korna. Det var ett sätt att få situationen under kontroll. Men samtidigt var man tvungen att definiera någon slags riktlinje för dom åtgärder som man vidtog, eller måste vidta. Det var då man diskuterade de här 5 mill-sievert. Man visste i alla fall så mycket att det inte skulle få några förödande konsekvenser för landet. Så måste man göra om det till ett praktiskt värde och det blev då 300 eller 600 eller 1000 bequerel, beroende på hur man räknar.

Det var för att kontrollera och ha situationen under kontroll.

Då tog man rakt över hela linjen, för att ha en garanti för att kunna ha ett instrument för att kontrollera hela livsmedelskedjan. Man var ju samtidigt medvetna om att det skulle komma problem inom vissa områden. Och där gick Regeringen in och sa att vi förstår detta och vi är beredda att klara dom ekonomiska konsekvenserna.

Så satte man igång en mätorganisation som nu har börjat ta form att fungera för att klara slika stora kvantiteter mätningar. Det är det andra sättet att ha situationen under kontroll.

Vidare så har man nu på ett mycket bättre sätt fått etablerat planer för och utarbetat informationsföreskrifter, så att folket får mera information. Man kan mäta folkets oro på ett mycket bättre sätt.

Ni är man inne i en fas där vi måste börja diskutera hur man skall hantera det andra året. Vi vet inte bara mera om aktivitetsnivån, men också mera om de negativa konsekvenserna av att välja en nivå som 300, 600 eller 1000 Bq. Det skapar alltså en rad, kan man tycka, onödiga problem t.ex. för en «normalperson» som äter bara lite grand utav renkött, ålgröskött osv. Det hon eller han äter har ju ingen praktisk betydelse på vedkommandes risksituation. Man kan mycket

väl äta renkött med mycket högre Bq-innehåll än 300. Men många förstår inte detta med «riktvärde». Dom kallar det «gränsvärde» och tror att det som ligger över 300 er farligt, det skal man inte äta. Frågan är hur vi skal hantera detta.

För det första måste man ta hänsyn till dom stråldoser som uppkommer från förorenade livsmedel. För det andra, så är det ett förtroende mellan allmänheten och myndigheterna. Folk måste kunna tro på vad myndigheterna säger. För det tredje, måste man ta handelspolitiska hänsyn kanske och se vad omvärlden har för gränser och hur dom tacklar frågan. Man måste titta på dom sociala och ekonomiska konsekvenserna av det man gör och hur man bedömer kontrollmöjligheterna i närmaste framtiden - och informationsfrågan.

I Sverige är stråldoserna, på grund av den här olyckan, till en medelsvenska ungefär en halv mSv, alltså mycket lägre än vår ambitionsnivå. Det är ungefär det samma i Norge och Finland. Prognosen är att, beträffande mjölk, vete, råg och sådana saker, så kommer Cs-halten att sjunka dom följande åren. I renkött kommer halten att sjunka till sommaren och på sikt vet vi att den kommer att gå ned. För fisk i förorenade sjöar är det mera oklart.

Vidare skal kontroll- och informationsverksamheten tjäna som underlag för ett beslut. Vi har nu en väl etablerat kontroll och en informationstjänst som fungerar. Till sist måste vi ta hänsyn till hur EG-länderna reagerar med tanke på handelspolitik.

Men man frångår inte det primära kravet att de nordiska folken skall skyddas mot strålning. Vi skall inte tumma på det och kontrollen med livsmedel skall fortsätta så vi kan identifiera de livsmedel som ligger högre än normalt. Då kan vi t.ex. slopa 300 Bq/kg som riktvärde. Den har spelat ut sin roll som kontrollinstrument, därför att vi vet at alla livsmedel, med vissa undantag, ligger klart under 300 eller 1000 eller vad man nu väljer.

Men det kan finnas skäl att definiera någon övre gräns med hänsyn till storkonsumenter av vissa livsmedel med hög aktivitet. Man kan sätta ett värde som indikerar att man inte bör konsumera mer än så och si utav livsmedel som kan ligga tio gånger högre än det vi nu har. Man sätter en övre gräns för att inte vad som helst kan finnas i handeln. Men ett beslut i den riktningen kan inte komma förrän någon gång nästa år, när

man har diskutert og kommit överens og vet lite mera.

Ørbeck-Sørheim:

Vi vil understreke at vi står ved vårt høye ambisjonsnivå, 5 mSv første år og senere 1 mSv/år. Hva koster så den tiltaksgrense vi har satt? I fremtiden må vi også se på ulike tiltak. Ved saueslaktingen i høst har vi med billige tiltak klart å få frem ganske betydelig reduksjon i sauenes inntak av cesium og vi kan vel også øyne tilsvarende muligheter for reinsdyr.

Salminen:

Jag vil nämna en annan svårighet som jag tror vi har i alla nordiska länderna: strålskyddsmyndigheterna och livsmedelsmyndigheterna har kanske inte haft så mycket samarbete. När vi snackar om värdena, så har vi kanske inte precis samma språk. Strålskyddsfolket talar om «action level», «guidance level» eller «intervention level», alltså, om man överskrider ett värde, så får man kanske vidta några åtgärder, och sen, när man kommer upp till nästa steg, så vidtar man ytterligare några åtgärder och försöker hela tiden med olika åtgärder begränsa den stråldos som befolkningen blir utsatt för. Medan vi livsmedelsmyndigheter jobbar mera svart/vitt. Antigen är ett livsmedel dugligt eller så är det inte. Kommer något över gränsvärdet, så kasserar vi det. Detta har varit en svårighet i diskussionen. Man har inte alltid vetat vad något begrepp betyder och vilka konsekvenser det är utav en åtgärd man tänker vidta.

Ørbeck-Sørheim:

Dette er et viktig poeng og det er jo det som skapte problemer i Norge. Vi startet på 300, gikk opp til 600. Straks 600 begynner å koste penger, kommer man med forslag om 6000. Men dette er ikke en måte vi er vant til å arbeide på og heller ikke en måte befolkningen er vant til å tenke på. Det som ikke kan omsettes på et visst tidspunkt pga. 600, bør ikke i neste omgang omsettes heller. Det er her vi tenkte litt forbi hverandre og hvor vi ikke var samkjørte på forhånd.

Jeg vil også fremholde at det er mange i Norge som nå er opptatt av at vi ikke må gjøre radioaktiviteten mer eksklusiv enn alle andre kontaminanter som medfører helseskade. Radioaktivitet er et element som har helseskade over en viss dose på samme måte som alle andre, uønskede elementer. Vi må sette en begrensning

på det og forholde oss til det på en noenlunde lik måte som andre kontaminanter. Det gjelder å få befolkningen til å tenke i de samme baner.

Jones:

Opplysningsfrågan är mycket viktig. Dom flesta människor har för sig att det här med radioaktivitet är något mystiskt och väldigt farligt, men det är ju precis samma effekt utav kemikalier av olika slag som vi har i våra livsmedel. Den stora skillnaden är att radioaktiviteten kan vi mäta med mycket stor noggrannhet. Det finns en mängd mykotoxiner som dyker upp i mjölken och som vi inte ens har namn på. Vi kan inte ens bestämma dom förän vi kommer upp i värden som, i vissa fall, är klart toxiska. Det är en stor uppgift att verkligen få ut det här till folk, och jag tror att detta är en grundförutsättning för att man skall kunna åstadkomma dom justeringar av de riktvärden som man nu har.

Om man ser på cost/benefit, om samerna skall gå över till en medelsvensk diet med charkuteri-produkter och annat, så börjar det kosta mer än det smakar. Det finns klara tecken på att den typen av kosthåll har direkta följder på hälsan.

Ørbeck-Sørheim:

Med de cesiumnivåer som vi finner i reien i deler av Norge, så er det klart at deler av befolkningen, f.eks. reindriftssamene, må i en tid få spesielle kostholdsråd. Men det vi snakker om her, er det som skal være fritt omsatt i omsetningsleddet.

Sulo Rahko (F), fra salen:

Det är något förvirrande, när några länder har satt ett gränsvärde på Cs¹³⁷, några på Cs¹³⁴ + Cs¹³⁷. Skulle man inte försöka att uppnå en enighet om vilka isotoper skall normeras?

Ørbeck-Sørheim:

Vi har cesium i to varianter, 134 og 137. I Norge måler vi begge, legger sammen og snakker om totalt cesium. I Sverige mäles og omtales bare den ene, Cs¹³⁷. Skal våre nivå sammenlignes, må Sverige også legge til 50%. Det er dette som har skapt noe av informasjonsproblematikken. Offisielt har Sverige 300 og befolkningen vet bare dette. Det er mulig at vi i Norge ikke hadde behøvd å justere opp, men bare gått videre med verdien 300 Bq og så gjort en påplussing som i Sverige. Det hadde vært mer bekvemt for de som sitter i forvaltningen.

Heggstad (N), fra salen:

Jeg mener det er viktig å ikke glemme det relative i dette problemet. Kreft er en sjukdom

med en frekvens på ca. 20% i befolkningen, og dette er jo bare en av mange miljøinduserte sjukdommer. Etter de opplysninger som foreligger, vil Tsjernobyl-nedfallet kanskje øke frekvensen med 0,01%.

Vi vet at mange former for kreft har vist en økende frekvens de senere år. Vi vet også at det etter krigen kom et skred av tilsetningsstoffer som følge av industriell fremstilling av matvarer, delvis som et ledd for å bedre holdbarhet, eller som et ledd i fremstillingsprosessen. Da man tok til å luke bort endel av disse stoffene p.g.a. helsemessige konsekvenser, måtte man inngå adskillige kompromisser med næringsmiddelindustrien p.g.a. økonomiske og markedsføringsmessige konsekvenser av å fjerne dem. Eksempler er nitrit og nitrat-tilsetninger i ost og salte kjøttvarer. Dette er stoffer som vi vet er kreftfremkallende, men som blir tolerert på det nevnte grunnlag.

På dette grunnlag virker det banalt at det blir satt grenseverdier for radioaktivitet i kjøtt som kan sette en hel næring og en kultur i faresonen, når vi vet at en økning av tiltaksgrensen vil få minimale helsemessige konsekvenser sett i relasjon til andre aksepterte faktorer. I denne diskusjonen mener jeg det er viktig å ikke minste horisonten, men se hele vårt inntak av helseskadelige stoffer i sammenheng.

Gustaf Åhman (S), fra salen:

Jag har en liten synpunkt når det gäller att tala om det genomsnittliga intaget av radioaktiva ämnen. Det var nämnt svenska värden och finska och norska. Det är inte als relevant att prata på nationsbasis här. Vi kan ju slå i hopa och räkna på hela Norden eller på Europa. När det gjelder Tjernobyl och dets omgivningar, så kan vi också räkna på den strålningen som befolkningen rundt kärnkraftverket varit utsatt för. Men om vi tar hela den rysska befolkningen, så blir den genomsnittliga strålningen så låg, att den ingen effekt skulle havt på människorna rundt Tjernobyl. Men inom länet diskuterar dom på länsplanet, inom kommunen på kommunnivå och kommer man till renskötseln, så diskuterar renägarna inom samebyar. Salminen visade på et teoretiskt fall situationen för renägare och bönder i Norra Finland. Det finns motsvarande beräkningar för samerna i Vapsten sameby och i Vilhelmina sameby, så dom här värdena får skrivas upp väldigt mycket. Om vi i Sverige inte hade gjort några undersökningar alls på

renkött, så skulle renägarna i Vapsten sameby, enligt dom beräkningar som jag har gjort, i varje fall varit uppe i 20-30 mSv, kanske också 50-60 mSv pr. år om dom hade använt renkött från vinterslakten. Det är dom värdena vi skall presentera, vi skall räkna på samebefolkningen, på samebyar i Finland, Norrbotten och i södra Norge. Det är det som er relevant for det här symposiet.

När det gäller handelshinder, så måste ni erkänna att det är en marknadsföringsbluff, när det sattes stopp på import av kasserade kroppar från Sverige. Man vet ju att i slaktavfall från nötkreatur så tillförs dom finska råvarna och minkarna rätt mycket (radioaktivitet) och i Norge kommer det stora intaget från slaktavfall från får och nötkreatur. Det är et litet exempel på hur man kan lura massmedia och även människor, när man satte stopp på denna handeln i Finland.

Här är också en fråga som jag inte riktigt har fått svar på. I Sverige så säljs det nu finskt renkött och vi vet att det underkastas ingen analyser här. Finns det något som helst hinder att importera finskt renkött?

Pääjärvi:

När det gäller importen, så har man införd en stickprovsmässig test. Vi får väl ta upp en förhandling med Finland om detta, så dom kontrollerar det bättre innan dom sänder det till Sverige.

Åhman:

Jag tycker det är rätt märkligt att dom i Finland är så tuffa att dom förbjuder import av radioaktivt renkött till pälsdjursfoder som innehåller 301 Bq, medan vi i Sverige skall kunna köpa och äta finskt renkött. Rent slumpmässigt, kommer vi att få in en del ren som ligger upp mot 1000 och 3500. Människorna kan verkligen ifrågasätta vad myndigheterna sysslar med.

Salminen:

Till den sista frågan: Det finska importförbudet är inte baserad på strålhygieniska orsaker. Vi kontaktade den finska pälsdjurorganisationen. Där var man väl rädda för att ryktet om att våra pälsdjur uppföds med kasserade renskrottar skulle spridas i världspresen. Det gällde heller inte något större parti. Vi talade inte om radioaktiviteten i det här sammanhanget.

Beträffande kalkylerna, ville det vara idealiskt om var och en utav oss skulle kunna räkna ut hur mycket radioaktivitet det finns i min diet. Men

detta år praktisk omöjligt. Man må ju alltid betrakta större grupper av befolkningen. Det jag tänkte att räkna ut var dom bästa möjligheterna vi har för att t.ex. en renägare skulle kunna veta hur mycket cesium han får med ett intag av 6 - 7 renkroppar pr. år med maximalt innehåll av cesium. Men kunde någon utveckla en bättre modell, så skulle man vara väldigt tacksam på denna sidan av bordet.

Sara (N), fra salen:

Jeg har oppfattet det slik at man i juni måned hadde det litt travelt med å få fastsatt en del grenser og at man skulle ta mer tid når man drøftet eventuelle endringer. Jeg tror ikke at man har noen særlig lang tid. Så langt jeg vet, produserer nå svensk reindrift totalt for kassasjon. Norsk reindrift vil, ut fra de nåværende bestemmelser, produsere mellom en fjerdedel og en tredjedel for kassasjon, men mye tyder på at norsk reindrift også om noen måneder vil være i samme situasjon som Sverige, med total kassasjon. Dette er en alvorlig situasjon. Hvis dere snakker om at her må vi kanskje gjøre noe i 1987, men muligens heller ikke da, da er det ikke bare økonomi. Det er et problem for tre lands samfunn og dreier seg om hvordan man skal forholde seg til de mennesker som får beskjed om at det dere holder på med er det ingen som har bruk for. Dette er et alvorlig budskap som ikke så lett lar seg omregne eller erstatte.

Snibs:

På den siste punkten, menar du att det är en stor katastrof om man under det första året produserar för kassation, av ekonomiska eller psykologiska skäl? Men frågan om riktvärde er fruktansvärd infekterad, och man kan inte lösa deras problem om man höjer gränsvärdet direkt, men däremot har goda utsikter att kunna lösa problemet till nästa år eller på sikt. Om man begränsar konsekvenserna i form av kassationer till det första året, så är det än en stor katastrof? Det är viktig att man får rätt information på den punkten, för att hela tiden kunna värdera konsekvenserna av åtgärder som tas. Du menar att det är risk för att samekulturen kommer att sopas bort i och med det här året?

Sara:

Nei, det har jeg naturligvis ikke sagt. Men det skjer disposisjoner og i det øyeblikk at slike kommer ut, skapes det usikkerhet hos de som driver i denne næringen og de foretar også sine disposisjoner ut fra det. Tilsvarende skjer også

innen forvaltningen. Det skapes usikkerhet i den veiledning og den rådgivning en kan gi og i dette ligger det et alvorlig problem.

Naturligvis vil ikke reindriften i Sverige og Norge dø om man kasserer et års produksjon. Men det som er viktig, er at da må man også forklare de som i ett år har produsert for kassasjon, hvorfor de måtte gjøre dette, når det senere kommer en endring. Det er et informasjonsproblem om hvorfor dette var nødvendig.

Ørbeck-Sørheim:

Sara tar opp et problem som i forvaltningen har vært det store tankekors. Hvordan skal vi finne fremtidsrettede løsninger for denne næringen? Jeg tror heller ikke at vi har så god tid, men jeg mente innledningsvis at for 1987 må vi ha synspunkter på hvordan vi skal løse reinnæringens spesifikke problem. Det er en meningsløshet å være i en næring som produserer for kassasjon, å jobbe på heltid med noe som samfunnet ikke har bruk for. Å løse dette problemet er vår umiddelbare oppgave, og vår tyngste. Det er derfor jeg lurer på om vi bør arbeide både nasjonalt og nordisk for å løse dette og jeg ville så gjerne her få hjelp til hvordan vi skal løse det.

Jeg vil også spørre Sara hvilke tidsrammer han tenker seg for 1987. Kan man skyve fra vinterslakting til høstslakting f.eks., for derved å redusere gjennom andre tiltak enn bare å justere tiltaksgrensen?

Snibs:

Jag håller också med om att det är bråttom att få fram riktlinjer eller filosofier för att tackla problemet. Men hur man än gör det, så har man ett stort informationsproblem.

Till sist, Åhman säger att det egentligen gäller att skydda samerna som storkonsumenter. Det är klart att dom må få information om vilka risker dom tar. Äter dom t.ex. 100 kg. renkött som innehåller 10 000 Bq pr kg., så får dom i sig 25 mSv och det betyder att dom befinner sig i samma risksituation som 100 000, eller 200 000 svenskar som bor i radonhus och då är dom ingen ekseptionell riskklass i och för sig.

Sture Nilsson (S), fra salen:

Jag begärde ordet för att berätta om hur renägaren känner det att produsera det här köttet. Vi är tvungna att tänka framöver.

Det pratades om att man var tagna på sången när det här hände och att vi nu skall försöka rädda oss på något sätt. Hur skal vi göra? Jo, vi skal

höja värdena för ren och vilt för det är inget baslivsmedel. Men det är verkligen ett baslivsmedel i de områden där det drivs intensiv renskötsel. Jag tror att skal man verkligen ta död på rennäringen, skal man laborera på det sättet. Skal vi ha ett riktvärde, så skal det vara på alla livsmedel, undantag då mejerivaror. Jag tror inte att vi kan diskutera från någon annan synvinkel.

Veikko Huttu-Hiltunen (F), fra salen:

Här uppe i nord, så produseras under 1% av det kött som konsumeras. Etter att vi exporterat till Europa, så blir det kvar här ungefär en kvart kilo pr. person. Vi skulle ta bort alla dom här värdegränserna och bara utgi normer och riktlinjer för dom som faktiskt åter mycket renkött och låta resten av befolkningen äta fritt.